

UiT Norges arktiske universitet

Det juridiske fakultet

Barns rett til medvirkning etter barnevernloven.

Alena Litvinova

Masteroppgave i Rettsvitenskap JUR-3902 Høst 2019

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Tema og problemstilling.....	1
1.2	Rettskildebildet.....	2
1.3	Temaets aktualitet.....	3
2	Innholdet i barns rett til medvirkning – Hva innebærer barns rett til medvirkning?	4
2.1	Den tidligere bestemmelsen om barns rett til medvirkning, jf. bvl. § 4-1 annet ledd. 4	
2.1.1	Eksister det ulemper til den medvirkningsretten som ble tilføyd ved endringslov i 2013?	5
2.1.2	Tillitsperson.....	6
2.2	Barns rett til medvirkning som egen bestemmelse.....	7
2.2.1.	Barnevernslovutvalget.	7
2.2.2.	Barns rett til medvirkning.	11
3	Tiltak etter barnevernloven Kapittel 4	20
3.1	Barnets beste.....	20
3.2	Meldinger til barneverntjenesten	22
3.2.1	Grunnvilkår	22
3.2.2	Forhold til barns rett til medvirkning	22
3.3	Undersøkelser	23
3.3.1	Grunnvilkår	23
3.3.2	Forhold til barns rett til medvirkning	24
3.4	Hjelpetiltak	25
3.4.1	Grunnvilkår	25
3.4.2	Forhold til barns rett til medvirkning	25
3.5	Omsorgsovertakelse.....	26
3.5.1	Grunnvilkår	26

3.5.2	Forhold til barns rett til medvirkning	27
4	Konklusjonen	29
	Referanseliste	30

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling.

Oppgavens tema er barns rett til medvirkning etter Lov om barneverntjenester (barnevernloven) nr. 100 av 17. juli 1992.

Det sentrale i loven når det gjelder spørsmålet om barns rett til medvirkning er at «alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven», jf. bvl. § 1-6 første punktum. Basert på informasjon som barn får fra barnevernet eller andre offentlige organer vedrørende deres sak, kan barnet danne synspunkter om sin sak.

Et ledende begrep som en finner gjennomgående i barnevernloven er «barnets beste». For eksempel, i bvl. § 4-1 er det stadfestet at ved anvendelse av bestemmelser i barnevernlovens kapittel 4 «skal» det «legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet». Det oppstår et spørsmål hvordan en kan finne ut hva som er det beste for barnet.

Innledningsvis, er det viktig å påpeke at innholdet i begrepet «barnets beste» ikke blir diskutert som sentral i denne oppgaven ettersom oppgavens tema ikke har fokuset på hva forstås med barnets beste, men heller hvordan man går frem for å finne ut hvilke tiltak er å anse som de beste for det enkelte barnet i hver enkel situasjon. Barnets beste er en rettighet barn har. Barns rett til medvirkning er også en rettighet som barn har fått tydelig frem ved tilføyelse av barnevernloven § 1-6. I oppgavens hoveddel skal jeg se nærmere på forholdet mellom disse to rettighetene.

Formålet med barnevernet er å «sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid», jf. bvl. § 1-1, første punktum. Barnevernet skal i sitt arbeid ta hensyn til rettssikkerheten til både barn og foreldre.¹

¹ Kirsten Sandberg: «Barnevernloven» i Andenæs m.fl.: Sosialrett (6. utgave 2003) kapittel 4, 62 sider, Universitetsforlaget

I de fleste tilfeller setter barnevernet inn frivillige tiltak, det vil si de tiltakene som foreldre er også enige i å gjennomføre. Det er imidlertid når barnets og foreldrenes interesser er motstridende, er det viktig for barnet å utøve sin rett til medvirkning.²

1.2 Rettskildebildet.

Drøftelser i denne oppgaven blir foretatt i utgangspunktet i barnevernlovens regler. Barns rett til medvirkning er stadfestet i lovens § 1-6, og de tiltakene som barnevernet har adgang til å sette i gang er nærmere behandlet i barnevernloven kapittel 4.

Det blir videre viktig å se på andre nasjonale lovbestemmelser, blant annet Grunnloven § 104 og Barnekonvensjonen artikkel 12 som er inkorporert i lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) nr. 30 av 21. mai 1999.

På område for barnevernssaker er det viktig at tiltakene som iverksettes er til det beste for hvert enkelt barn i hver enkel situasjon. For å finne ut hva som er best for det enkelte barnet, er det sentralt å ta hensyn til barnets synspunkter som det kan danne ved utøvelse av sin medvirkningsrett. Hvordan dette kan gjøres, skal vi se nærmere på i den eksisterende rettspraksisen på område.

I denne oppgaven blir fokuset på barns medvirkningsrett under de hjelpetiltakene som vurderes eller er innført av barnevernet. Ettersom barnevernet er et offentlig organ, kan det være aktuelt å se på hvilke regler etter forvaltningsloven kommer inn på oppgavens rettsområde. Dette fremkommer også av barnevernloven § 6-1 første ledd.

Oppgavens tema omhandler en rettighet som nylig var flyttet og stadfestet som egen bestemmelse. Det er derfor lite rettspraksis fra Høyesterett som gjelder for dagens utforming av barnevernloven § 1-6. Dermed blir rettsavgjørelser fra nedre domstoler redegjort for i denne oppgaven.

² Kirsten Sandberg: «Barnevernloven» i Andenæs m.fl.: Sosialrett (6. utgave 2003) kapittel 4, 62 sider, Universitetsforlaget

1.3 Temaets aktualitet.

De siste årene har det skjedd styrking av menneskerettigheter i Norge. Dette skjer samtidig som flere saker som involverer norsk barnevern blir behandlet i Den europeiske menneskerettsdomstol.³ Denne oppgaven tar for seg å se om den nylige tilføyelse av barnevernloven § 1-6 har forsterket barnets rettsstilling.

Barnevernlovens formål er imidlertid å legge til rette for «at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid», jf. bvl. § 1-1 første punktum.

Det er dermed aktuelt ikke bare å se hvordan interesser til forelder og barn er veid opp mot hverandre og de tiltakene som settes i gang, men hovedsakelig hvordan barnet blir hørt i hvert enkelt tilfelle hvor barnevernet griper inn.

Temaets aktualitet fremkommer også av at synet på barn sin rettsstilling har endret seg siden barnevernloven tredde i kraft i 1992. Barn er ikke lenger ansett som «objekter som skal hjelpes» men heller som «subjekter med selvstendige rettigheter».⁴

Denne oppgaven skal etter dette redegjøre for hvordan barns stemme blir hørt i barnevernssaker gjennom å vise utvikling av barnevernssaker og hvordan barn kan uttrykke sine synspunkter og påvirke beslutninger som blir tatt på hver av stadier i saken.

³ NOU 2016:16, side 28.

⁴ NOU 2016:16, side 31.

2 Innholdet i barns rett til medvirkning – Hva innebærer barns rett til medvirkning?

2.1 Den tidligere bestemmelsen om barns rett til medvirkning, jf. bvl. § 4-1 annet ledd.

Barnevernlovens § 4-1 annet ledd ble tilføyd ved en lovendring 21. juni 2013 og trådte i kraft 1. juni 2014.⁵ Bestemmelsen stadfestet at barnet skal gis mulighet til medvirkning i saker som omhandler det, i tillegg til at det skal legges til rette for samtaler med barnet, jf. bvl. § 4-1 annet ledd første punktum. Når loven bruker uttrykket «mulighet» for å beskrive barnets adgang til medvirkning i barnevernssaker, er det understreket at det er barnets rett til å medvirke i egne saker men ikke en plikt som er påført av loven. Det tolkes videre slik at det finnes andre former for hvordan barnet kan medvirke i hver enkel sak enn bare å delta i samtaler med barnevernet og andre involverte parter. Slik det fremgår av kommentarutgaven til barnevernloven «formålet med bestemmelsen er å styrke barn og unges rett til deltakelse i barnevernssaker».⁶ Dette innebærer et ønske fra lovgiveren at barn er en aktiv part i egne saker. Samtidig er det en nær korrelasjon mellom barnets beste og barns uttalerett. Med dette menes det at hva som er til barnets beste skal avgjøres etter at barnets syn er hørt og er tatt i betraktning.

Det er mange sider som inngår i medvirkningsretten, som ikke var omtalt eksplisitt i bvl. § 4-1 annet ledd. Lovgiveres intensjoner kommer frem i forarbeider og det er dermed viktig å tolke bestemmelsen i lys av disse.

⁵ Ofstad / Skar, «Barnevernloven [lov av 1992] med kommentarer», 6. utgave, 1. opplag 2015, Gyldendal Norsk Forlag AS 2015, side 67.

⁶ Ofstad / Skar, «Barnevernloven [lov av 1992] med kommentarer», 6. utgave, 1. opplag 2015, Gyldendal Norsk Forlag AS 2015, side 68.

Først og fremst, innebærer medvirkningsrett at barnet blir godt informert.⁷ Ettersom barnet skal ha adgang til å uttale seg i egne saker, er det viktig for det å få informasjon om selve saken og hva som blir lagt til grunn ved vurderinger og beslutninger som er tatt. På disse premisser kan barnet danne seg et helhetlig bilde av saken og dermed ta et standpunkt. Dette med forbehold om barnets evne til å danne egen mening. Her er det viktig at barnet føler seg i trygge omgivelser for å skape en følelse av at barnets syn er tatt på alvor.

Videre er det sentralt at barnet blir møtt med respekt og dets meninger er tatt på alvor.⁸ Bare i dette tilfellet kan barnet føle som en selvstendig del av prosessen. Det er også sannsynlig at dersom barnet ser at dets meninger og bekymringer blir tatt alvorlig, blir det mer villig til å benytte seg av medvirkningsretten sin.

Det følger av disse deler i barns medvirkningsprosess at dette skal vises stort hensyn i vurderinger foretatt i barnevernssaker, samt at barnet føler seg som en selvstendig og likeverdig del av prosessen.

Det antydes at hovedmålet med stadfestelsen av barns medvirkningsrett i barnevernloven var å gi barn adgang til å bli hørt i saker som omhandler dem. Samtidig som det var viktig å vise at dem blir hørt, og ved vurdering av saker er det tatt hensynet til barns synspunkter.

2.1.1 Eksister det ulemper til den medvirkningsretten som ble tilføyd ved endringslov i 2013?

Behandling av saker i barnevernet er en påkjenning på alle de involverte parter.⁹ Denne kan gi en spesiell belastning på barn.

Når barnet må danne seg en mening om de konkrete omstendigheter i saken, kan oppfattes som tillagt press på et allerede belastet barn. En barnevernssak kan ofte innebære at barnet

⁷ Ofstad / Skar, «Barnevernloven [lov av 1992] med kommentarer», 6. utgave, 1. opplag 2015, Gyldendal Norsk Forlag AS 2015, side 69.

⁸ Ofstad / Skar, «Barnevernloven [lov av 1992] med kommentarer», 6. utgave, 1. opplag 2015, Gyldendal Norsk Forlag AS 2015, side 69.

⁹ Ofstad / Skar, «Barnevernloven [lov av 1992] med kommentarer», 6. utgave, 1. opplag 2015, Gyldendal Norsk Forlag AS 2015, side 68.

allerede mangler støtte i hjemmet. Ettersom barnet har rett til medvirkning i sin sak, kan ha en påkjenning på det uten at det finnes et støtteapparat som kan hjelpe å uttrykke seg og komme med beslutninger til de enkelte spørsmålene i saken.

I kommentarutgaven til barnevernloven fremheves det at det eksisterer en strid mellom bestemmelsen om barns rett til medvirkning og øvrige bestemmelser i barnevernloven.¹⁰ Dette trekkes spesielt frem i forbindelse med bvl. § 4-21 første ledd annet punktum som begrenser barns adgang til saksanlegg for å skjerme barnet fra flere prosesser. Den stadfestede medvirkningsrett gir imidlertid barnet ubegrenset tilgang til informasjon i egen sak. Ekstra påkjenning er en mulig konsekvens av denne adgangen. Det er imidlertid også ikke utelukket at barnet kan misforstå noe av informasjonen eller danne seg et feil inntrykk av hvordan saken kommer til å utvikle seg. Som en konsekvens av denne kan det være skuffelse over hvilket utslag deres medvirkning faktisk hadde i saken.

2.1.2 Tillitsperson.

Det har vært tidligere nevnt i oppgaven at det er viktig at barn føler at dem kan uttale seg i trygge omgivelser. Barnevernlovens § 4-1 annet ledd annet punktum omhandler adgang barn har for å ha med seg personer som dem har tillit til i samtaler. Denne bestemmelsen er videreført i bvl. § 1-6 fjerde punktum. Innledningsvis er det viktig å påpeke at denne kun gjelder i situasjoner hvor barnevernet har overtatt omsorgen for barnet.

Nærmere regler for tillitspersonsordningen fremkommer av forskriften om medvirkning og tillitsperson kapittel 3. Hovedformålet med en tillitsperson er at barnet føler seg trygg. Dette er en hovedforutsetning for at barnet skal kunne uttale sine synspunkter fritt. Ordningen med tillitspersonen endrer ikke andre aktørens oppgaver etter barnevernloven.

¹⁰ Ofstad / Skar, «Barnevernloven [lov av 1992] med kommentarer», 6. utgave, 1. opplag 2015, Gyldendal Norsk Forlag AS 2015, side 68.

2.2 Barns rett til medvirkning som egen bestemmelse.

2.2.1. Barnevernslovutvalget.

Barnevernslovutvalget ble oppnevnt 28. november 2014 og fikk som sitt oppdrag å utarbeide et forslag til ny barnevernslov.¹¹ I mandatet til Barnevernslovutvalget nevnes det at barnevernet er en hjelpetjeneste, men at loven åpner for svært inngripende tvangstiltak. Det nevnes videre at selve barnevernloven er «mer enn 20 år gammel og har blitt endret en rekke ganger».¹² Det at det ikke har vært foretatt en helhetlig gjennomgang av loven, har resultert i at loven er blitt fragmentert og lite enhetlig.

Videre er det viktig å påpeke at antall barn i barnevernet har økt hvert år slik tallene fra Statistisk Sentralbyrå tilsier. Dette stemmer imidlertid ikke for året 2018.¹³

Regjeringen påpeker videre i mandatet til Barnevernslovutvalget at det har forekommet store samfunnsendringer siden barnevernloven var vedtatt i 1992. Det er dermed viktig for loven å være tilpasset den samfunns- og kulturelle utviklingen som har skjedd siden da.¹⁴

Barnevernslovutvalget skulle med sitt arbeid skulle gjennomgå barnevernloven med tanke på den utvikling som har skjedd i samfunnet. Videre var det viktig for dem å utarbeide et lovverk som er forståelig og tilgjengelig for samfunnet. Dette punktet er desto viktig når barnevernet som et offentlig organ kan utøve så store inngrep i de privates liv som barnevernloven gir det adgang til. En del av målsettingen til utvalget var dermed også å bedre rettssikkerheten til barna.¹⁵

¹¹ NOU 2016:16, side 21

¹² NOU 2016:16, side 21

¹³ <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng/aar>. Siden lastet ned 15.12.2019.

¹⁴ NOU 2016:16, side 21

¹⁵ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2018, side 173

Regjeringen ønsket først og fremst at Barnevernslutvalget «foreta en teknisk, språklig og strukturell gjennomgang av loven og vurdere forenklinger». Herunder, var begrepsbruken i loven nevnt.¹⁶

Når det gjaldt lovens innhold, var Barnevernslutvalget begrenset til følgende problemstillinger:

- Barnevernets ansvarsområde
- Forebyggende arbeid
- Regulering av faglige prinsipper
- Tidsriktig barnevernlov
- Tiltakene i barnevernet
- Partsrettigheter og samvær
- Rettighetsfesting.¹⁷

Som det kan leses fra mandatet, et stort fokus og grunnlag for Barnevernslutvalgets arbeid var de samfunnsendringer som har skjedd siden barnevernloven var vedtatt i 1992. Det var videre viktig å se på om det var adgang å gjøre barnevernloven til en rettighetslov.¹⁸

I de generelle innstillinger til Barnevernslutvalget påpekes det på nytt at det skal legges vekt på dagens forskning og kunnskap. Utvalget har etter det brukt de kvalitetsmålene som er nevnt i Prop. 106 L.¹⁹

For denne oppgaven som har som fokus barns rett til medvirkning i barnevernssaker, er et kvalitetsmål om ar barn og familier i barnevernet «skal bli involvert og ha innflytelse» på saken av spesiell betydning.²⁰ Dette kvalitetsmålet tilsier at arbeidet til barnevernet med saker ikke blir å ha tilstrekkelig kvalitet dersom ikke barn blir involvert og har innflytelse på saken som berører dem. Hvordan utslag kan dette engasjement i sin sak ha på utforming og tolkning

¹⁶ NOU 2016:16, side 21

¹⁷ NOU 2016:16, side 21-23

¹⁸ NOU 2016:16, side 23

¹⁹ NOU 2016:16, side 23

²⁰ NOU 2016:16, side 23

av lovregler, er noe som Barnevernslutvalget har jobbet med og som kan leses fra resultatet av den utredelsen som utvalget har foretatt.

Basert på det mandatet utvalget har fått, den samfunns- og kunnskapsutviklingen det har lagt til grunn i sitt arbeid har det kommet frem til at barnevernloven «burde være rettighetsbasert, og at barnet måtte fremstå som hovedpersonen i loven».²¹ Når man ser på barns rett til medvirkning i barnevernssaker i lys av denne konklusjonen fra Barnevernslutvalget, er det en forsterkelse av denne rettighet som kommer til uttrykket. Ettersom barnet skal fremstå som hovedpersonen i loven, er dets meninger som skal ha betydelig vekt i saker. Barnevernssaker omhandler barns livssituasjoner, og det er grunnet omsorg og tilstand i hjemmet at barnevernet får meldinger. Barnet er dermed det sentrale elementet i barnevernssaker og tilstanden blir vurdert ut ifra dets behov. Det er derfor desto viktig at utvalget kom frem og har stadfestet i NOU 2016:16 at barnet fremstår som hovedpersonen i loven.

Rettskildemessig er det viktig å nevne at NOU 2016:16 har ikke ført til vedtakelse av ny lovgivning, det er kun deler av Barnevernslutvalgets utredning som var tatt med videre i barnevernloven. Departementet ønsket på sikt å utarbeide et høringsnotat med forslag til ny lov, og arbeidet med dette pågår.²² Dermed har NOU 2016:16 ikke samme vekt som forarbeider. Denne rettskilde er med på å vise dagens rettstilstand på område for barnevernrett, samtidig som den kan bidra som et ledd i tolkning av regelverket på samme linje som juridisk litteratur.

Regjeringen har imidlertid valgt å fremme en lovproposisjon basert på utredelsen utført av Barnevernslutvalget, Prop. 169 L (2016-2017) *Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)*. Departementet mente at de endringer som er fremmet med den ovennevnte lovproposisjonen er på viktige områder slik at de ikke kunne vente til å

²¹ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2018, side 173

²² Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2018, side 174

vedta dem til den fullstendige revisjon av loven ville bli gjennomført.²³ Det er flere lovendringer som ble vedtatt som følge av Prop. 169 L. Den som er imidlertid sentral for denne oppgaven er forsterkning av barnets rett til medvirkning ved at denne rettighet ble stadfestet i egen paragraf (se bvl. § 1-6).

Det er flere andre lovendringer som ble tatt til følge i Prop. 169 L og som ble vedtatt 20. april 2018 som forsterker barns rett til medvirkning i barnevernssaker. En av disse endringer som er verdt å nevne i denne oppgaven er tilføyelse av et nytt krav til begrunnelse for vedtak. Dette kravet fremgår av barnevernloven § 6-3a og § 7-19, 3. ledd, 3. punktum. Kravet innebærer at barnets synspunkt og hvilken vekt dette ble tillagt skal fremgå av vedtaket. Grunnen til at det er viktig at dette kravet er lovfestet, er at det pålegger en enda større plikt på barnevernet å høre og vektlegge barnets mening. I tillegg til at oppfyllelse av denne plikten kan nå etterprøves ettersom både barnets mening og dens vektleggelse skal fremgå eksplisitt av vedtaket. For å kunne forme en mening om saken, må barn få informasjon om hva saken gjelder og dens faktum. Dette forsterker barns rettsstilling med hensyn til den informasjonsplikten som den offentlige har, jf. fvl. § 17 og bvl. § 6-3. Dersom barn får nødvendig informasjon i saken, er dem bedre opplyst for å danne et synspunkt på det aktuelle spørsmålet som saken er ment til løse. Med dette er deres medvirkningsrett forsterket. I den forbindelse er det imidlertid viktig å nevne at barnevernssaker har ofte en påkjenning på barn, ettersom disse er et offentlig inngrep i deres private liv uansett omfanget på tiltaket som blir satt i verk. Dermed det er viktig å stadfeste at det er ikke en plikt som barn har å uttale seg om saken, men en rett de har til å bli hørt i prosessen. Grunnen til at det er viktig at denne ikke omfattes som en plikt av barn, er at dem ikke har større påkjenning og eventuelt ikke får føle på med-ansvar på hvordan sakens forløp blir.

²³ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2018, side 174

2.2.2. Barns rett til medvirkning.

Før problemstillingen om hvordan barns rett til medvirkning kommer til uttrykk under tiltakene som gjennomføres av barnevernet drøftes, må innholdet i denne retten presenteres.

Hva innebærer en rett til medvirkning?

Som det har blitt nevnt ovenfor i oppgavens punkt 2.3.1., er barns rett til medvirkning stadfestet i barnevernloven § 1-6. Denne bestemmelsen erstattet barnevernloven § 4-1 annet ledd. Dermed fikk barn «en selvstendig og ubetinget rett til medvirkning etter barnevernloven».²⁴ Det er videre påpekt i forarbeider at denne bestemmelsen gir barn en rett, dog ikke en plikt til medvirkning.

Paragrafens første ledd, første punktum lyder følgende: «(a)lle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven».

Regelens utgangspunkt er at den omhandler barn som kan danne seg egne synspunkter. Naturlig språklig forståelse av dette uttrykket er at rett til medvirkning kun kan anvendes til barn som kan danne en egen mening uten at denne kan bli påvirket fra andre hold. Ettersom barnevernssaker omfatter familierelasjoner og den biologiske tilknytning barn har til sine foreldre, er det viktig at meninger som barn uttrykker er deres og ikke av andre parter i saken. Videre kan det påstås at evne til å danne seg egne synspunkter kan være påvirket av barnets alder. Det fremkommer av generelle hensyn at dersom barnet på grunn av sin alder ikke kan snakke, kan det hverken danne seg eller uttrykke sin egen mening. Grunnet samfunnets flerkulturelle karakter er det viktig å påpeke at barn med utenlandsk bakgrunn tross sin alder kan ha vanskeligheter med å danne seg egne synspunkter og ellers uttrykke disse. Imidlertid er dette ikke en problemstilling som blir tatt opp videre i oppgaven.

Forarbeider Prop. 169 L gir ikke nærmere presisering om hva som ligger inn i at bestemmelsen gjelder barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter. Denne henviser

²⁴ Prop. 169 L (2016-2017), side 141

imidlertid til saksbehandlingsregel som fremkommer av barnevernloven § 6-3.²⁵ Følgende bestemmelse omhandler barn som er fylt 7 år, «og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter». Det er presisert i forarbeider at alder på 7 år ikke skal oppfattes som en nedre grense på når retten til medvirkning inntreer, enn heller som et tidspunkt når barnet uansett er i stand til å forme sin egen upåvirket mening.²⁶

Det er imidlertid ikke videre presisert i Prop. 169 L hva som ligger i at et yngre barn kan danne seg egne synspunkter.

Dette er imidlertid drøftet nærmere av Barnevernslovutvalget i NOU 2016:16. Her fremkommer det at hvilke barn er i stand til å forme sine egne meninger, beror på en konkret vurdering av «barns alder og utvikling».²⁷

Det at det skal foretas en konkret vurdering om et barn er av den alder og utvikling at det kan forme sin egen mening og uttale denne, støttes i rettspraksis. I denne delen av tolkningen henvises det til en kjennelse (LB-2019-67035) fra Borgarting lagmannsrett.

Denne saken gjaldt oppnevning av en sakkyndig og spørsmålet om barnet skal bli hørt i saken om tilbakeføring etter omsorgsovertakelse. Barnet som saken gjaldt var født i 2013 og vedtak om omsorgsovertakelse ble stadfestet i Oslo tingrett i 2017. Mor begjærte tilbakeføring av omsorgen etter barnevernloven § 4-21 i november 2018. Denne begjæring ble ikke tatt til følge av fylkesnemnda. Etter at moren har begjært rettslig overprøving av vedtaket og saken ble behandlet i tingretten. På spørsmålet om høring av barnet, har tingretten avsagt en kjennelse som gikk ut på at begjæring ikke ble tatt til følge.

Da saken var kommet til behandling i Lagmannsretten var barnet fylt 6 år. Retten stadfester raskt at barnets alder tilsier at «han i utgangspunktet må anses til å være i stand til å danne seg egne synspunkter og formidle disse».²⁸ Det nevnes videre i kjennelsen at Lagmannsretten er uenig med tingrettens vurdering om at barnets mening har en underordnet betydning, ettersom denne skal tillegges vekt i samsvar med barns alder og modenhet.

²⁵ Prop. 169 L (2016 – 2017), side 43

²⁶ Prop. 169 L (2016 – 2017), side 43

²⁷ NOU 2016:16, side 58

²⁸ LR-2019-67035

Dermed måtte retten foreta en konkret vurdering om barnets utvikling og modenhet i denne konkrete saken. I denne saken foreligget det opplysninger om at barnet var beskrevet som utrygg og redd, og kunne gi «uklare og feil signaler om hva han trenger». Etter å ha vurdert opplysninger i saken, har Lagmannsretten kommet frem til at disse trekken ikke var til hinder for at barnet i saken kunne forme sin egen mening og formidle denne. Det var imidlertid påpekt av retten at det at han til tider gir uklare signaler, er noe som inngår i vurdering av hvilken vekt barnets mening skal tillegges i saken.

Som en del i denne konkrete vurderingen av saken, har Lagmannsretten sett på forhold mellom prinsippet om barnets beste og rett til medvirkning. Retten anerkjente at det kan tenkes situasjoner hvor informasjonen som blir delt med barnet kan ha negative konsekvenser for barnet. Her igjen var det vist til at det er en konkret vurdering av sakstype og at det er viktig at praktiseringen av retten til å bli hørt sikrer den beste beskyttelse av barnet. I denne saken har Lagmannsretten kommet frem til at slike forhold ikke forelå i denne saken, og det var dermed ingen negative konsekvenser som kunne tenkes å verre til hinder for at barnet ble hørt.

Etter denne vurderingen har Lagmannsretten kommet frem til at barnet skal bli hørt i denne saken. Tingretten måtte ta stilling til gjennomføring av denne rettigheten ved videre behandling av saken.

Oppsummert innebærer begrensning i barnevernloven § 1-6 første ledd, første punktum at barn som er fylt 7 år er uansett i stand til å danne egne upåvirkete synspunkter. Dersom saken gjelder et yngre barn, skal det foretas en konkret vurdering av barnets modenhet og andre forhold i saken. Her kan det blant annet sees på barnets oppførsel, hvordan barnet oppfører seg i konkrete situasjoner spesielt når han skal svare på konkrete spørsmål eller er ellers i situasjoner hvor det er naturlig for barnet å uttrykke sin mening. Som en del av vurdering, må det sees til sakstype. Dette innebærer at det må vurderes om informasjonsdeling som er nødvendig for å utøve rett til medvirkning kan være til skade for barnet.

Ved videre tolkning av barnevernloven § 1-6 første ledd, første punktum skal det sees på hva selve begrepet «medvirkning» innebærer.

Naturlig språklig forståelse av ordet «medvirkning» innebærer en handling hvor en person samarbeider med andre, gjør sitt for eller bidrar til en sak eller løsning. For at en person skal

være i stand til å bidra til noe, må han eller hun ha tilstrekkelig med informasjon om hva vedkommende skal bidra til. Det vil si at medvirkning forutsetter en informasjonsdeling.

Innholdet i barns rett til medvirkning fremkommer nærmere av barnevernloven § 1-6 annet ledd. Begrepet medvirkning blir her delt i to deler. For det første, innebærer rett til medvirkning at barn skal få «tilstrekkelig og tilpasset» informasjon. For det andre, får barn rett til «fritt å gi uttrykk for sine synspunkter».

Som det har vært nevnt tidligere i oppgaven og ut ifra den naturlige språklige forståelsen av ordet «medvirkning», er det sentralt for barnet å ha tilgang til informasjon om saken for å kunne utøve sin rett til medvirkning. Dette kommer først og fremst til uttrykk i at barn må bli informert om at barnevernet har påbegynt en sak som omhandler han eller henne. Med tilstrekkelig informasjon forstås det i denne bestemmelsen at omfanget av informasjon som barn får skal være tilfredsstillende for å danne seg en godt informert og upåvirket mening om saken. Det er viktig at informasjonen som barn får er nødvendig.

Det er videre angitt i bestemmelsens annet ledd at informasjon skal være tilpasset. Ettersom barnevernloven gjelder for alle barn og unge, jf. bvl. § 1-1 første punktum, er det viktig at informasjon presenteres til barn på en forståelig måte. Her kan det legges til grunn barnets alder og modenhet.

Det fremgår av forskriftens²⁹ § 4 at det som er sentralt er at barnet ikke bare får informasjon som han eller hun kan forstå, men også at informasjonen gis så tidlig som mulig og er anbefalt. Videre i bestemmelsen er det angitt hvilken type informasjon oppfyller kriteriet «tilstrekkelig» i barnevernloven § 1-6 første ledd, annet punktum. Dette omfatter situasjoner der barn kan dele sin mening, selve saken og barnets situasjon, tilgjengelige tjenestetilbud, rettigheter som barn. Til slutt må barnet presenteres for hvilke beslutninger han eller hun må ta standpunkt til. Barnevernet må redegjøre for konsekvensene av disse valgene.

Disse to karakteristikkene henger sammen ettersom det er viktig for at barn forstår hva som er grunnlaget for deres sak og hvilke konsekvenser de forskjellige tiltakene kan ha.

²⁹ Forskrift om medvirkning og tillitsperson av 1. juni 2014

Den andre delen av begrepet medvirkning slik den er definert i barnevernloven § 1-6 første ledd, annet punktum er at barn har rett til fritt å uttrykke sin mening. Etter naturlig språklig forståelse av uttrykket, er hovedvekten av denne retten plassert på ordet «fritt». Det sentrale er at barnet føler seg trygt til å dele sine synspunkter om saken og vet at disse blir vektlagt. Dette må sees i sammenheng med barnevernlovens formålsbestemmelse. Barnevernloven § 1-1 annet ledd tilsier at barn og unge skal møtes med «trygghet, kjærlyghet og forståelse». Dersom barnevernet oppfyller denne bestemmelsen, så kan barnet føle seg trygt til å dele sine synspunkter fritt med medarbeiderne i saken.

Formålsbestemmelsen var også endret på bakgrunn av utredelsen gjort av Barnevernslovutvalget. Denne endringer var ikke ment til å innføre nye rettigheter for barn og unge eller plikter for barnevernet, kommuner eller fylkesnemnda. Bruk av begrepene «trygghet, kjærlyghet og forståelse» er ment til å ha «en viktig symbolsk verdi». Disse danner også forventninger om at ansatte i barnevernet møter barn og unge med trygghet, kjærlyghet og forståelse.³⁰

Det heter videre i forarbeider at trygghet, kjærlyghet og forståelse er «viktige elementer i god omsorg». Som det var nevnt i forrige avsnitt, skal denne bestemmelsen signalisere en forventning til barnevernarbeidere i møte med barn og unge.³¹

Barnevernloven § 1-6 første og annet ledd skaper en rett til barn og unge til å medvirke i barnevernssaker. I tillegg, skaper denne lovhjemmel en plikt for barnevernet å tilrettelegge forhold slik at barn og unge kan uttrykke sine synspunkter på en fri og trygg måte. Ved behov skal barn ha tilgang til en tolk eller på fysiske hjelpemidler for å kunne uttrykke sin mening. Dette er noen av eksemplene som er fremhevet på hvordan barnevernet skal tilrettelegge for at barn kan utøve sin rett til medvirkning.³²

³⁰ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2018, side 172

³¹ Prop. 169 L (2016-2017), side 141

³² Prop. 169 L (2016-2017), side 142

Forskriften om medvirkning og tillitsperson definerer nærmere begrepet «medvirkning». Det fremkommer av forskriftens § 3 annet ledd at barn skal ha mulighet til å uttrykke seg gjennom både verbal og ikke-verbal kommunikasjon. Videre er det stadfestet i paragrafens annet ledd annet punktum at barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn skal ivaretas. Herunder kan adgang til å bruke en tolk komme frem. I bestemmelsen samiske barns språk og kultur nevnes eksplisitt. Imidlertid bruk av ordet «herunder» tilsier at barn og unge med et annet bakgrunn skal ha samme tilgang til tilrettelegging fra barnevernets side.

En oppsummering av innholdet i begrepet «medvirkning» lyder slik. Medvirkning innebærer at barn og unge har tilgang til all nødvendig informasjon for å danne egne synspunkter om saken. Det er pålagt at barnevernet sørger for at informasjonen blir presentert på en forståelig måte tatt i betraktning barns alder og modenhet. Blant den informasjonen som skal gis til barnet er selve saken, valgene som barn må ta stilling til samt konsekvensene av disse valgene.

Samtidig som denne lovhjemmel gir barn en rett til medvirkning, pålegger denne barnevernet en plikt å tilrettelegge for at barn og unge kan utøve denne retten. Som eksempler for denne plikten er adgang til å ha en tolk ved behov.

Neste spørsmålet som denne bestemmelsen løser er i hvilke tilfeller har barn adgang til å utøve sin rett til medvirkning. Det fremgår av barnevernloven § 1-6 første ledd første punktum at medvirkning skal skje «i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven». Med dette forstås det at barn har rett til medvirkning i spørsmål som angår dem direkte og som har hjemmel i barnevernloven. Når loven bruker uttrykket «i alle forhold» betyr det at medvirkning er en vedvarende prosess som skal utøves under hele prosessen. Dette støttes også av forskriften § 5. Videre innebærer dette uttrykket at medvirkningsretten er ubegrenset. Følgende tolkning støttes av retten i LB-2019-67035.

Denne tolkningen støttes også av Prop. 169 L hvor det fremgår at medvirkningsretten gjelder under hele prosessen og ikke er begrenset til rettslige og administrative avgjørelser. Blant de eksempler som nevnes på valgene som barn har rett til å bidra nevnes valg av fosterhjem eller utarbeidelse av en tiltaksplan.

Før denne oppgaven tar for seg barnevernlovens § 1-6 tredje ledd, er det nødvendig å oppsummere de lovreglene som har vært drøftet frem til nå.

For at et barn skal ha mulighet til å medvirke i en barnevernssak, må han eller hun kunne forme sin egen upåvirket mening. Barn som er fylt 7 år har uansett denne retten, ellers vurderes barns adgang til å utøve denne rettighet konkret basert på barns alder og modenhet. Rett til medvirkning kan kun utøves i saker som angår det konkrete barnet. Det er imidlertid viktig at denne retten gjelder under hele prosessen. Dette innebærer at barnevernet skal sørge for å tilrettelegge barns medvirkningsrett i alle spørsmål, ikke bare rettslige og administrative avgjørelser. Barnevernet har plikt til å dele nødvendig informasjon med barnet. Denne informasjon skal være presentert på en forståelig måte ut ifra barns alder og modenhet. Sist og ikke minst er det viktig at barnevernarbeidere oppfyller den verdien som daner god omsorg og møter barn og unge med trygghet, kjærlighet og forståelse. På denne måten kan barn og unge deles sine synspunkter fritt.

Nærmere regler om barns tillitsperson fremgår av forskrift om medvirkning og tillitsperson Kapittel 3, jf. bvl. § 1-6 siste ledd. Denne er behandlet nærmere i oppgavens punkt 2.1.2.

Barnevernloven § 1-6 tredje ledd stadfester at barn skal bli lyttet til. Det fremgår videre at synspunkter som barn deler med barnevernet «skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet».

Denne hjemmel går noe inn på den forståelse av medvirkningsprosessen som ble presentert tidligere i oppgaven. Det sentrale i barnevernets plikt til å lytte til barnet er at det skapes trygge omgivelser hvor barnet kan uttrykke seg fritt. Barnevernsarbeider skal snakke med barnet. Det er imidlertid viktig at barnet gis adgang til å bruke ikke-verbal kommunikasjon.

Fremgangsmåten i håndtering av barnevernssaker har som en rød tråd at det alltid sees hen til barns alder og modenhet. Dette er også for medvirkningsretten. Alle barn som kan danne seg egne synspunkter skal høres. Det er imidlertid forskjellig vekt som barns meninger skal tillegges basert på hans eller hennes alder og modenhet.

Denne regelen er noe utdypet i forskriften § 6.³³ Det fremgår av paragrafens første ledd at for å høre barnet, må barnevernsarbeideren snakke med han eller henne. Denne regelen kan

³³ Forskrift om medvirkning og tillitsperson

utdypes med tidligere diskuterte alternativer for tilrettelegging for medvirkning slik som tolk eller ikke-verbal kommunikasjon. Dersom barn har problemer med å forstå eller å uttrykke seg, skal det legges særskilt vekt på at disse barn blir hørt.

Det er videre nevnt i bestemmelsens annet ledd at barns synspunkter skal inkluderes i vurdering av hva som er barnets beste i den konkrete saken. I noen tilfeller og sakstyper kan det forekomme at omstendighetene stiller seg slik at barns medvirkning kan få negative konsekvenser for barnet. Dette kan være å synes som det er best å unnlate å informere og å lytte til barnet. Det er imidlertid viktig å påpeke at for en forsvarlig vurdering av barnets beste er det sentralt at barnet har fått anledning til å uttale seg. I tillegg at det er lagt tilstrekkelig vekt på barnets synspunkter.³⁴

Til slutt i bestemmelsen er det angitt at barn skal informeres om beslutninger som er truffet. Videre skal barn informeres om hvilke vurderinger som var lagt til grunn for disse beslutning. Denne regelen forsterker tidligere tolkning om at rett til medvirkning er en prosess og at barnevernet har en plikt om å følge opp at denne retten blir utøvd under hele saken.

Ved behandling av innholdet i barns rett til medvirkning er det viktig å følge henvisninger som fremkommer av forarbeider. Det er nevnt at det er viktig å se på rett til medvirkning i sammenheng med barnevernloven §§ 6-3a og 7-19 tredje ledd, annet punktum.³⁵ Disse lovfester et krav til at det skal fremgå av vedtaket hvilken mening barnet hadde og hvordan disse synspunkter ble vektlagt.

Dette beviser en gang til at inkorporering av barns rett til medvirkning som egen paragraf skaffer plikt for barnevernet å tilrettelegge sitt arbeid slik at barn kan utøve denne retten. Det er videre slik at det blir letter etterprøvbart om det offentlige har fulgt opp med barns rett til medvirkning i den saken som vedrører vedkommende.

³⁴ Prop. 169 L (2016-2017), side 44

³⁵ Prop. 169 L (2016-2017), side 142

For å konkludere, en rett til medvirkning innebærer barns rett til å få nødvendig og forståelig informasjon som dem trenger til å forme sin mening om saken. Denne retten danner samtidig en plikt for barnevernet å lytte til barnet. Vider må barnevernet sørge for at denne retten blir utøvd under hele saken. Det er videre et krav til at det skal fremgå fra vedtaket hvilke synspunkter barn har uttrykt og hvordan disse ble vektlagt i saksbehandlingen. Dette kravet forsterker barns rett til medvirkning i barnevernssaker.

3 Tiltak etter barnevernloven Kapittel 4

3.1 Barnets beste

Et grunnleggende begrep i barnerett er «barnets beste». Denne fremgår av barnevernloven § 4-1 og Grunnloven § 104 annet ledd.

Det fremgår av juridisk litteratur at det ikke finnes noe felles eller entydig definisjon av begrepet.³⁶ Noe av dette stammer fra at ingen sak i barnevernet er lik. Derfor er det viktig for at hver sak blir vurdert konkret og i samsvar med sakens opplysninger. Det påpekes også i juridisk litteratur at definisjon av barnets beste varierer i forskjellige kulturer, politiske tilstander og utvikler seg over tid.³⁷

Selv om det er viktig at det blir foretatt en konkretvurdering av enkeltsaker, kan man ikke forholde seg til et slikt tankemønster i lovgivningsprosessen. Utformingen av regelverket baseres på hva som er best for en gruppe. Denne er ofte grunnlagt i dagens forskning, som også tar som utgangspunkt en generell utforming av kunnskap på det aktuelle feltet.³⁸

Lovgiveren har imidlertid angitt hvilke alternativer som en kan velge mellom når det fattes en beslutning som skal være best for barnet. Dersom man legger naturlig språklig forståelse til grunn, så en beslutning som er i samsvar med barnets beste, er den som ivaretatt barnets rettigheter, og ikke interesser til dets foreldre eller andre samfunnsmessige hensyn.

Dette støttes i forarbeider hvor det fremgår at kun de momenter som er har betydning for barnet skal trekkes frem. Det fremmes videre at dersom det er strid mellom barns og foreldrenes interesser, er det barns interesser som skal vektlegges.³⁹

³⁶ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2018, side 24

³⁷ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2018, side 24

³⁸ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2018, side 24

³⁹ Ot.prp.nr.44 (1991-1992), side 28

Det fremkommer av juridisk litteratur at selv om barnets beste er et grunnleggende prinsipp ved anvendelse av barnevernloven, må det først og fremst tas stilling til om grunnvilkårene for det aktuelle tiltaket er oppfylt. Dersom disse er oppfylt, skal man ta stilling til hvilken beslutning er best for barnet.⁴⁰

Hvilken relasjon har barnets beste til barns rett til medvirkning?

Som det fremgår av juridisk litteratur åpner ordlyden til begrepet «barnets beste» for stor grad av skjønn. Denne skjønnsfriheten resulterer i fleksibilitet når vurderinger foretas noe som kan resultere i mindre forutsigbarhet for barn og unge som omfattes av loven.⁴¹

Rett til medvirkning er imidlertid en mer forutsigbar rettighet. Det er gitt at det skal en konkret vurdering av barns alder og modenhet når det gjelder utøvelse av denne rettigheten. Ellers er rett til medvirkning basert på barnevernets plikt til å dele sakens informasjon med barnet, tilrettelegge for at barnets synspunkter er hørt og at disse er tillagt tilstrekkelig vekt.

Forhold mellom barnets beste og rett til medvirkning er godt beskrevet i LR-2019-67035. Denne dommen er nærmer gjengitt i oppgavens punkt 2.2.2. Retten har i sin kjennelse stadfestet at det ikke eksisterer noe motstrid mellom barnets beste og barns rett til medvirkning. Det er imidlertid slik at barns rett til medvirkning bidrar til en forsvarlig vurdering av barnets beste i hver enkelt sak.

Konklusjonen er dermed som følger. Barns rett til medvirkning bidrar til en forsvarlig vurdering av barnets beste. Denne retten er mindre skjønnsbasert enn barnets beste. Videre er det slik at i noen tilfeller avhengig av sakstype kan det synes at det er i barnets interesser ikke å informere dem om sakens omstendigheter. Dette stemmer imidlertid ikke siden den

⁴⁰ Ofstad / Skar, «Barnevernloven [lov av 1992] med kommentarer», 6. utgave, 1. opplag 2015, Gyldendal Norsk Forlag AS 2015, side 65-66

⁴¹ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2018, side 28

forsvarlighetsrelasjonen som eksisterer mellom barnets beste og barns rett til medvirkning er sentralt for behandling av barnevernssaker.

3.2 Meldinger til barneverntjenesten

3.2.1 Grunnvilkår

Meldinger som blir tilsendt til barnevernet er regulert av barnevernloven § 4-2.

Bestemmelsens første ledd setter en frist på en uke for at barnevernet skal gjennomgå alle de mottatte meldinger og vurdere om disse skal følges opp med en undersøkelse.

Annet ledd ble tilføyd ved en lovendring i 2018. Denne setter et krav for skriftlig begrunnelse dersom meldingen blir henlagt uten undersøkelse. Det fremgår av forarbeider at denne bestemmelsen er lovfestelse av gjeldende rett. Den har som formål å motvirke at meldinger blir henlagt på feilaktig grunnlag.⁴²

3.2.2 Forhold til barns rett til medvirkning

Vurdering av en melding som blir foretatt av barnevernet skjer på et tidlig stadium i barnevernsprosessen. Det som barnevernet vurderer i denne omgang er om undersøkelse skal settes i gang. Det er dermed lite rom for at et barn blir hørt. Med mindre saken har blitt meldt inn av barnet selv, og da har han eller hun allerede utøvde sin rett til medvirkning.

⁴² Prop. 169 L (2016-2017), side 142

3.3 Undersøkelser

3.3.1 Grunnvilkår

Barnevernets rett og plikt til å foreta undersøkelser fremgår av barneloven § 4-3.

Hovedvilkår til å foreta undersøkelser er lovfestet i bestemmelsens første ledd. Regelen tilsier at dersom det foreligger en «rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak» etter barnevernloven kapittel 4, «skal barnevernet snarest undersøke forholdet».

Etter naturlig språklig forståelse er terskelen for at barnevernet skal sette i gang undersøkelser lav, jf. ordlyden «rimelig grunn».

Ved vurdering av om det foreligger en rimelig grunn til å foreta en undersøkelse, må sakens opplysninger veies opp mot de vilkår som oppstilles til hvert enkelt tiltak etter Kapittel 4.⁴³

Det som er viktig i denne vurderingen er at retten for privatliv ikke går foran barns rett til gode og trygge oppvekstvilkår. Det fremgår videre av forarbeider at for å ha mulighet til å sette inn tiltak før problemene har utviklet seg i større grad, må barnevernet ha mulighet til å bli kjent med saken så tidlig som mulig.⁴⁴

Barnevernloven § 4-3 annet ledd fastsetter at undersøkelser skal utføres på en mest mulig skånsom måte. De skal ikke gjøres mer omfattende enn formålet tilsier. Formålet med undersøkelser er å finne ut om det kan sette i gang tiltak etter barnevernloven kapittel 4.

En slik undersøkelsessak er et inngrep i familiens private liv. Dette er imidlertid noe beskyttet med regelen i annet ledd som tilsier at minst mulig skader skal forekomme fra undersøkelser.⁴⁵

⁴³ Ofstad / Skar, «Barnevernloven [lov av 1992] med kommentarer», 6. utgave, 1. opplag 2015, Gyldendal Norsk Forlag AS 2015, side 73-74

⁴⁴ Ot.prp.nr.44 (1991-1992), side 107

⁴⁵ Knut Lindboe, *Barnevernrett*, 6. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2012, side 63

3.3.2 Forhold til barns rett til medvirkning

Det sentrale for utøvelsen av barns rett til medvirkning er at barn får tilstrekkelig og tilpasset informasjon. Imidlertid på tidspunktet for undersøkelsessaker, er det barnevernet som jobber med å skaffe tilstrekkelige opplysninger for å ta en beslutning om saken skal henlegges eller om det foreligger grunnlag for innføring av andre tiltak.

For en forsvarlig og grundig vurdering av saken er det imidlertid viktig for at barn som saken vedrører blir hørt. Det er sannsynlig at dem innehar opplysninger som barnevernet ellers ikke klarer til å skaffe. Dette gjelder særlig hvor barnevernet gjennomfører undersøkelser ved besøk i hjemmet, jf. bvl. § 4-3 tredje ledd. I slike tilfeller er det viktig at barn ikke føler seg oversett av voksne, og at dem kan på sikt føle seg trygg nok til å dele sine synspunkter med barnevernmedarbeidere.

Konklusjonen er dermed slik at rett til medvirkning får noe større utslag ved undersøkelsessaker enn ved behandling av mottatte meldinger. Det er imidlertid slik at på dette tidspunktet i prosessen, er det barnet som har opplysninger. I tillegg er det tidlig i barnevernsprosessen for at barn skal ta standpunkt til mulige beslutninger.

3.4 Hjelpetiltak

3.4.1 Grunnvilkår

Formålet med hjelpetiltak fremgår av barnevernloven § 4-4 første ledd. Disse skal bidra til at barn har gode levevilkår og utviklingsmuligheter. Etter bestemmelsens første ledd annet punktum skal hjelpetiltak bidra til en positiv endring hos barnet eller familien. I tillegg til hjelpetiltak nevner loven råd og veiledning.

Etter bestemmelsens annet ledd skal hjelpetiltak settes i gang når barn «på grunn av forhold i hjemmet eller andre forhold», har særlig behov for at disse tiltakene blir iverksatt.

Som eksempler på hjelpetiltak nevnes opphold i barnehage, andre dagtilbud eller opphold i et besøkshjem, jf. bvl § 4-4 tredje ledd.

3.4.2 Forhold til barns rett til medvirkning

Ettersom hjelpetiltak er et inngrep i barnets private liv, er det viktig at barnet blir informert om disse. Det er videre slik at barn skal bli hørt ved valg av hvilke hjelpetiltak som skal velges. Her er det viktig å huske at barns synspunkter skal vektlegges tilstrekkelig, men det er viktig at de også vurderes etter barns alder og modenhet.

Et unntak fra barns rett til medvirkning følger av barnevernloven § 4-4 femte ledd som omhandler barn med alvorlige atferdsvansker. I tilfelle her skal gis foreldrestøttene tiltak, er ikke alltid barnet blir hørt og loven åpner for at slike tiltak kan treffes uten barns samtykke.

Det er videre viktig å påpeke at barnevernloven pålegger barnevernet å følge opp hjelpetiltak, jf. bvl. § 4-5. Denne bestemmelsen tilsier at tiltaksplan skal være tidsbegrenset og henvise til hvilke tiltak skal gjennomføres og deres omfang.⁴⁶

Det er på dette stadium i barnevernsprosessen at barns rett til medvirkning kommer særlig til uttrykk. Bestemmelsen lovfester at barnevernet skal følge nøye med hvordan det går med både barnet og familien, og om de tiltakene som gjennomføres er tjenlige. På dette tidspunktet

⁴⁶ Knut Lindboe, *Barnevernrett*, 6. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2012, side 82

i prosessen kan barn få informasjon om utvikling av prosessen, evaluere hvilket utslag hjelpetiltakene hadde og til en viss grad påvirke hva som skjer videre i saken.

Konklusjonen etter dette punktet er at barns rett til medvirkning får større utslag ved hjelpetiltak enn under undersøkelsessak. Barn kan også i større grad påvirke utvikling av sin barnevernssak ved å uttrykke sin mening under evaluering av tiltakene.

3.5 Omsorgsovertakelse

3.5.1 Grunnvilkår

Det fremgår fire grunnlag for at barnevernet kan treffe vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12.

Det første grunnlaget er alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller i forhold til personlig kontakt og trygghet som barnet opplever. Forarbeider påpeker at situasjonen må være forholdsvis uholdbar for at en omsorgsovertakelse kan finne sted. Ikke ethvert avvik i den daglige omsorgen fører til omsorgsovertakelse.⁴⁷ I juridisk litteratur påpekes det at det er vanskelig å formulere generelle rammer for hva som konstituerer alvorlige mangler. Som et eksempel påpekes det at en slik vurdering kan være vanskelig å foreta i familier som har bakgrunn og kultur som er annerledes enn norske kultur- og familieforhold.⁴⁸

Neste grunnlag er dersom foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrequende barn ikke får dekket sine særlige behov.

Videre kan barnevernet iverksette omsorgsovertakelse dersom barnet blir mishandlet eller det skjer andre alvorlige overgrep i hjemmet. Dette vilkåret ikke er nærmere behandlet i denne oppgaven.

Siste grunnlag for omsorgsovertakelse foreligger når foreldrene ikke er i stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet. Grunnet dette manglende ansvaret foreligger det en

⁴⁷ Ot.prp.nr.44 (1991-1992), side 111

⁴⁸ Knut Lindboe, *Barnevernrett*, 6. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2012, side 85

overveiende sannsynlig fare for at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd. Det fremgår av forarbeider at det er tilstrekkelig at det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli skadd grunnet mangler av ansvaret fra foreldrenes side. Det er ikke nødvendig å dokumentere at de forholdene som skaper en slik risiko allerede foreligger.⁴⁹

Det er tatt inn en viktig presisjon i bestemmelsens annet ledd. Omsorgsovertakelsen etter første ledd kan kun skje dersom det er nødvendig for barnet ut ifra den situasjonen han eller hun befinner seg i. Dette innebærer at barnevernet må se om barnet befinner seg i en slik situasjon på det aktuelle tidspunktet for vedtaket.⁵⁰

3.5.2 Forhold til barns rett til medvirkning

For å vise i hvilken grad barns rett til medvirkning er foretatt i saker om omsorgsovertakelse, skal det her fremlegges dom fra Eidsivating lagmannsrett, LR-2019-26252. Saken gjaldt omsorgsovertakelse av tre barn, hvor det eldste barnet var 15 år. Barna hadde vært plassert i fosterhjem siden januar 2019 med hjemmel i barnevernloven § 4-12 a. Barn var også utsatt for vold av begge foreldrene i form av slag og klaps samt at de var vitner til voldsutøvelse mellom foreldrene. Foreldrene var skilt. Mora hadde den daglige omsorgen mens faren hadde samværsrett annenhver helg og ellers bidro med hjelp i den daglige omsorgen utover dette. I sakens opplysninger var det også nevnt at mora lidte fra depresjon, og har i denne sammenheng vært innlagt i poliklinikken.

I bevisførselen har retten samtalen med alle tre barn om forhold i hjemmet og hvordan disse påvirket deres hverdag. Det eldste barnet fikk også uttrykket at han var fornøyd med den omsorgen han fikk fra mora og at han gjerne ville bo hjemme.

Med bakgrunn i den informasjon som retten har fått fra barna og skolene, har den kommet frem til at omsorgen for det eldste barnet ble overført til mora. Hun fikk ikke medhold i tilbakeføring av omsorgen for de to andre barn. Det som var tillagt vekt har, var uttrykket for

⁴⁹ Ot.prp.nr.44 (1991-1992), side 111

⁵⁰ Ot.prp.nr.44 (1991-1992), side 111

at mora ville ikke kunne klare å gi den tilstrekkelige personlige kontakten til barna dersom hun skulle ha den daglige omsorgen for alle tre barn.

Retten har også hørt bekymringen som barna uttrykte at dem kunne ha fått klaps selv om mora var i godt humør. Dermed var det viktig å fastslå at hun måtte delta i et foreldreveiledningsprogram samt være åpent for andre mulige hjelpetiltak.

Konklusjonen her er at barns rett til medvirkning får et stort utslag i saker om omsorgsovertakelse. For det første, så er det sannsynlig at barn er kjent for barnevernet og har dermed allerede gitt uttrykk for sine synspunkter. Videre er det viktig for barnevernet, fylkesnemnda og eventuelt retten å forhøre seg med barnas mening ettersom en omsorgsovertakelse er et svært inngrep i det private liv.

4 Konklusjonen

Barns rett til medvirkning har blitt til en større rettighetsbestemmelse når den har fått egen paragraf. Nå fremgår det klart av loven hva som ligger i retten til medvirkning. Denne retten starter med at barnevernet har en plikt til å dele tilstrekkelig og forståelig informasjon til barnet. Videre kan barn velge å dele sine synspunkter med barnevernet. Det er viktig å påpeke at disse skal vektlegges tilstrekkelig dog etter barns alder og modenhet.

Barns rett til medvirkning gir forskjellig utslag ettersom hvor inngripende tiltakene etter barnevernloven kapittel 4 er. Den retten får størst utslag i saker om omsorgsovertakelse.

Etter min mening det sentrale ved barnevernets plikt til å påse at barns rett til medvirkning blir utført, er at barnevernarbeidere synliggjøre lovens formålsparagraf. Nemlig at barn og unge er møtt med trygghet, kjærlighet og forståelse. I dette tilfelle får barn mulighet til å uttale sine synspunkter fritt.

Til slutt er det også viktig å påpeke at barns rett til medvirkning er en rettighet, og ikke en plikt for barn å uttale seg.

Referanseliste

Norske lover

Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) nr. 30 av 21. mai 1999.

Lov om barneverntjenester (barnevernloven) nr. 100 av 17. juli 1992

Kongeriket Noregs grunnlov av 17. mai 1814

Lov 10 februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)

Norske forarbeider

Prop.106 L (2012–2013) *Endringer i barnevernloven*

Prop. 169 L (2016-2017) *Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)*

Ot.prp.nr.44 (1991-1992) *Om lov om barneverntjenester (barnevernlov)*

NOU 2016:16 *Ny barnelov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*

Norske forskrifter

Forskrift om medvirkning og tillitsperson av 1. juni 2014

Norsk retstidende

LB-2019-67035, Borgarting lagmannsrett

LR-2019-26252, Eidsivating lagmannsrett

Litteratur

Ofstad / Skar, «Barnevernloven [lov av 1992] med kommentarer», 6. utgave, 1. opplag 2015, Gyldendal Norsk Forlag AS 2015

Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2018

Knut Lindboe, *Barnevernrett*, 6. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2012

Andre kilder

<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng/aar>. Siden lastet ned 15.12.2019

